

**Eğitimin İkinci Nesil Gençlerin İstihdamına Etkisi
Üzerine Bir Tartışma: Londra' da Yaşayan Türkçe
Konuşan Gençler Örneği**

*Effect of Educational Achievement on Second Generation
Young People's Employment: A case of Turkish Speaking
Young People in London*

Pınar ENNELİ
Yrd. Doç. Dr./ Assist. Prof.

Ekim/October 2010, Cilt/Vol: 12, Sayı/Num: 4, Page: 51-66
ISSN: 1303-2860, DOI: 10.4026/1303-2860.2010.0157.x

Makalenin on-line kopyasına erişmek için:

<http://www.isguc.org/?p=article&id=426&vol=12&num=4&year=2010>

To reach the on-line copy of article:

<http://www.isguc.org/?p=article&id=426&vol=12&num=4&year=2010>

Makale İçin İletişim/Correspondence to:

© 2000- 2010

“İşGüç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi
“İşGüç” Industrial Relations and Human Resources Journal

Ekim/October 2010, Cilt/Vol: 12, Sayı/Num: 4

ISSN: 1303-2860, DOI: 10.4026/1303-2860.2010.157.x

Editör/Editor-in-Chief

Aşkın Keser (Kocaeli University)

Editör Yardımcıları/Co-Editors

K.Ahmet Sevimli (Uludağ University)

Gözde Yılmaz (Kocaeli University)

Uygulama/Design

Yusuf Budak (Kocaeli University)

Yayın Kurulu / Publishing Committee

Dr.Zerrin Fırat (Uludağ University)

Doç.Dr.Aşkın Keser (Kocaeli University)

Yrd.Doç.Dr.Ahmet Selamoğlu (Kocaeli University)

Yrd.Doç.Dr.Ahmet Sevimli (Uludağ University)

Yrd.Doç.Dr.Abdulkadir Şenkal (Kocaeli University)

Yrd.Doç.Dr.Gözde Yılmaz (Kocaeli University)

Dr.Memet Zencirkıran (Uludağ University)

Uluslararası Danışma Kurulu / International Advisory Board

Prof.Dr.Ronald Burke (York University-Kanada)

Assoc.Prof.Dr.Glenn Dawes (James Cook University-Avustralya)

Prof.Dr.Jan Dul (Erasmus University-Hollanda)

Prof.Dr.Alev Efendioğlu (University of San Francisco-ABD)

Prof.Dr.Adrian Furnham (University College London-İngiltere)

Prof.Dr.Alan Geare (University of Otago- Yeni Zelandiya)

Prof.Dr. Ricky Griffin (TAMU-Texas A&M University-ABD)

Assoc. Prof. Dr. Diana Lipinskiene (Kaunos University-Litvanya)

Prof.Dr.George Manning (Northern Kentucky University-ABD)

Prof. Dr. William (L.) Murray (University of San Francisco-ABD)

Prof.Dr.Mustafa Özbilgin (University of East Anglia-UK)

Assoc. Prof. Owen Stanley (James Cook University-Avustralya)

Prof.Dr.İşık Urla Zeytinoglu (McMaster University-Kanada)

Danışma Kurulu / National Advisory Board

Prof.Dr.Yusuf Alper (Uludağ University)

Prof.Dr.Veyssel Bozkurt (Uludağ University)

Prof.Dr.Toker Dereli (Işık University)

Prof.Dr.Nihat Erdoğmuş (Kocaeli University)

Prof.Dr.Ahmet Makal (Ankara University)

Prof.Dr.Ahmet Selamoğlu (Kocaeli University)

Prof.Dr.Nadir Suğur (Anadolu University)

Prof.Dr.Nursel Telman (Maltepe University)

Prof.Dr.Cavide Uyargil (Istanbul University)

Prof.Dr.Engin Yıldırım (Sakarya University)

Doç.Dr.Arzu Wasti (Sabancı University)

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir.

Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the outhors.

None of the contents published can't be used without being cited.

Eğitimin İkinci Nesil Gençlerin İstihdamına Etkisi Üzerine Bir Tartışma: Londra' da Yaşayan Türkçe Konuşanⁱ Gençler Örneği

Effect of Educational Achievement on Second Generation Young People's Employment: A case of Turkish Speaking Young People in London

Pınar ENNELİ

Yrd. Doç. Dr. / Assist. Prof.

Özet:

Bu makalede, Almanya'da yaşayan Türkiye kökenliler veya İngiltere'de yaşayan diğer azınlık gruplarına kıyasla üzerinde pek çalışılmamış bir grup olan Londra'da yaşayan Türkçe konuşan gençlerden yola çıkılarak, eğitim dereceleri ile istihdam arasındaki ilişki yukarı hareketlilik bağlamında irdelenecektir. Makale, Londra'da oturan ve yaşları 16 ile 23 arasında değişen 250 katılımcı ile 2002 yılında yapılmış olan bir araştırmanın bulgularına dayanmaktadır**. Veriler, anket uygulaması ve sonrasında yapılan derinlemesine mülakat ve odak grup tartışmaları vasıtasıyla toplanmıştır. Bu çerçevede, makalenin ana bulgusu, etnik azınlıklardan gelen gençlerin yukarı hareketliliği için eğitimin önemli, ama tek koşul olmadığı, iş piyasasının sunduğu olanakların daha öne çıktığıdır. Ayrıca, iş piyasasının doyurucu olanaklar sağlamadığı durumlarda, makalede "alternatif istihdam" diye adlandırılan suç grupları ve çetelerin eliyle, gençlerin aşağıya doğru hareketliliğinin önünün açıldığı vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe konuşan gençlik, Londra, azınlık gençliği, eğitim, istihdam

Abstract:

The article will focus on the relationship between educational attainment and labour market achievement as a way of upward mobility, in the case of Turkish speaking young people who are relatively under studied group compared to their counterpart in Germany or other minority young people living in Britain. The article is based on a research conducted in 2002 with 250 young people aged between 16 – 23. The research has multiple stages. A survey was followed by in-depth interviews and focus group discussions. In this article, it will be argued that educational achievement is an important, yet not enough and only tool to get a good job in the labour market as a way of upward mobility. Employment opportunities offered in the labour market is as important as educational achievement to provide a possible upward mobility. Indeed, if these opportunities are not on the table, the void will be filled by what be called in this article as an "alternative employment" that is a kind of downward mobility through gangs and criminal activities.

Keywords: Turkish speaking young people, London, minority young people, education, employment.

ⁱ Makale boyunca, İngiltere'deki toplum "Türkçe konuşan toplum" olarak adlandırılacaktır. Tek başına Türk toplumu orda yaşayan Kürtleri dışarıda bırakmaktadır. Öte yandan, Türkiye kökenliler adlandırması ise Kıbrıslı Türkleri dışlamaktadır. Bu yüzden dil birliğine atıfta bulunarak Türkçe konuşan denilecektir.

* Bu araştırma JRF tarafından desteklenmiştir. Raporu da yine JRF tarafından kitap olarak basılmıştır. Rapora, <<http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/185935274x.pdf>> sitesinden ulaşılabilir. Bu araştırmayı desteklediği için JRF'e, proje başkanı olan Tariq Modood'a ve ekipte olan Harriet Bradley'e çok teşekkür ederim. Ayrıca, araştırma süresince katılımlarını ve desteklerini esirgemedikleri için, gençlere ve ailelerine de teşekkür ederim.

Giriş

Üç milyon civarında Türkiye'den gitmiş insan Avrupa Birliği ülkelerinde yaşamakta ve bu rakamın beş milyona ulaştığı kimi resmi olmayan kaynaklarda iddia edilmektedir (Uras, 2002; Şen ve diğ., 2008:415). Resmi rakamlara göre, İngiltere'de 80.000 (National Statistics website <http://www.statistics.gov.uk>), gayri resmi rakamlara göre ise 150.000 Türk'ün bulunduğu (Şen ve diğerleri, 2008) ve bunların çoğunluğunun, ülkedeki etnik azınlıkların yaklaşık yarısının Londra'da yaşadığı bilinmektedir. Buna ek olarak, yaklaşık 120.000 Kıbrıslı Türk de bu ülkede yaşamakta ve benzer şekilde bunların çoğunluğu da Londra'da yerleşmiş bulunmaktadır (Onal, 2003). Bu bölgenin en belirgin özelliği fakirlikte İngiltere'deki 354 belediye içinde onuncu, Londra belediyeleri içinde de beşinci sırada yer almasıdır (Haringey Strategic Partnership, 2007:11). Ayrıca, Avrupa'daki Türkiye kökenli nüfus ve İngiltere'deki Türkçe konuşan nüfus çok genç bir nüfustur. Manco'ya göre (2001:2), Avrupa'daki Türkiye kökenli toplumun üçte biri 18 yaş ve altı nüfustan oluşmaktadır. Bunların % 80'i Avrupa'da doğup burada eğitim almıştır. Bu genç nüfusun en önemli özelliği eğitim hayatlarının yeterince parlak olmasıdır (Toksöz,2006:76-82). Bu durum İngiltere'de yaşayan Türkçe konuşan gençler için de geçerlidir (Sonyel,1988; Dedezade,1994; Enneli,2001 ve 2002; Mehmet Ali,2001).

Özel olarak Türkçe konuşan gençlerin, genel olarak da azınlık gençlerinin yukarı doğru toplumsal hareketliliği bağlamında en çok tartışılan konu, gençlerin eğitim başarılarının nasıl arttırılabileceği ve bunun yapılamadığı durumlarda karşılaşılabilecek sorunlardır. Oysa bu makalede savunulacağı gibi Türkçe konuşan gençlerin yukarı hareketliliği ve entegrasyonu sorunu sadece okulda sınavlarda aldıkları derecelere indirgenerek tartışılmamalıdır. Sorunun önemli bir kısmı, gençlerin iş piyasasında karşılık bulmayan eğitim dereceleridir. Bir başka deyişle, yukarı doğru toplumsal hareketlilik

bağlamında eğitimdeki sorunların çözülmesi yanında, istihdamı teşvik edici önlemlerde alınmalıdır.

Bu yazının dayandığı araştırma küçük kapsamlı ve niteliktir. Çok aşamalı saha çalışması yapılmıştır. İlk aşamada 250 katılımcıya (78 kadın ve 172 erkek) anket uygulanmıştır. Örneklemden gelen gençlerin %12'si 16-17 yaş arasında, %69'u 18-20 yaş arasında ve %19'u 21-23 yaş arasındadır. Araştırmanın ikinci aşamasında 15 kadın ve 15 erkek katılımcıyla derinlemesine mülakat yapılmıştır. Mülakatları izleyen bölümde ise odak grup çalışması yapılmıştır. Araştırma çerçevesinde gençlere zorunlu eğitimleri ve sonrasında yaşadıkları deneyimler ve karşılaştıkları sorunlara ilişkin sorular sorulmuştur.

Makale üç kısımdan oluşmaktadır. İlk bölümde konuya temel olan teorik tartışmalar verilecektir. İkinci bölümde İngiltere'nin eğitim sistemi ve Türkçe konuşan gençlerin durumları ortaya konacaktır. Son bölümde ise, makalenin ana argümanı çerçevesinde eğitim dereceleri ve istihdam ilişkisi tartışılacaktır.

Teorik Çerçeve

Etnik azınlık gruplarından gelen gençlerin yaşadıkları topluma adaptasyonu ve entegrasyonu için en önemli aracın eğitim olduğunun altının sıklıkla çizilmesi yeni bir şey değildir (Rumbault,1996; Waters,1996; Zhou ve Bankston,1996; Portes,1996; Toksöz,2006:76-82; Van De Werfhorst ve Van Tubergen, 2007; Rothon, 2007). Var olan çalışmalar etnik azınlık gruplarından gelen gençlerin eğitim yoluyla sağlayacakları yukarı hareketliliğin önemini vurgulamaktadır (Gans,1992; Ballard,2001; Devadason,2006). Örneğin, Ballard'ın (2001:13) gözlemine göre İngiltere'de ilk kuşak anne babalar, geldikleri ülkelerde kısıtlı, belki de hiç olmayan eğitim olanaklarının kendi çocukları için bu ülkede sınırsız olduğunu ve kendilerinin başaramadıkları yukarı hareketliliğin çocukları için mümkün olduğunu düşünmektedirler. Bu ailelerin gözünde, çocuklarına sağlanan eğitim olanakları toplumsal açıdan yukarı

hareketlilik için çok büyük bir fırsat sunmaktadır. Söz konusu aileler, eğitimde sağlanan fırsatlar sayesinde çocuklarının sosyal dışlanmışlığı aşarak topluma entegre olacağına inanmaktadırlar.

Farklı bir anlatımla, teorisyenlere göre, bu gençlerin buldukları toplumda iyi bir gelecek sahibi olmaları için günümüzde eğitime daha fazla önem verilmesini gerektirmektedir (Malmberg-Heimonen ve Julkunen, 2006:579-580). Aslında, sadece etnik azınlık gruplarından gelen gençler üzerine yapılan çalışmalar değil, daha genel anlamda bütün gençler üzerine yapılan araştırmalar, gençlere ekonomik anlamda başarılı bir yetişkinlik hayatı sağlamak için eğitimin gerekli olduğunu vurgulamaktadır (örneğin, Furlong ve Cartmel,1997; Jones,2002; Fenton vd.,2002).

Bununla birlikte, İngiltere ve Amerika'da etnik azınlıktan gelen gençler üzerine yapılan diğer çalışmalar, eğitim diplomalarının ne derece iş piyasasına yansıdığı konusunun problemleri olduğunu vurgulamaktadır. Bu gençlerin bazılarının eğitim hayatlarındaki başarıları konusunda çok büyük bir yol aldıkları gözlemlenmiştir. Özellikle de, Hindistan kökenli kadın ve erkekler, İngiltere doğumlu beyazları eğitim hayatlarındaki başarılarla geçmiş durumdadır (Heath ve Yu,2005). Bunun yanında, iş bulmak için etnik azınlık gruplardan gelen gençlerin beyaz gençlere kıyasla daha azimli oldukları gözlemlenmiş ve iş piyasasında beklentilerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Fakat bütün bu olumlu gelişmelere rağmen etnik azınlık gruplar arasında beyazlarla kıyaslandığında çok yüksek işsizlik oranları tespit edilmiştir (Heath ve Yu,2005:209).

Aynı durum Amerika için de söz konusudur. Portes, Fernández-Kelly ve Haller (2005:1022) siyah çocukların bir diploma almadan okulu terk etmediklerini, genelde de bu diplomanın lise seviyesinden daha yüksek diplomalar olduğunu, buna rağmen yüksek işsizlik yaşadıklarını ve düşük maaşlarla karşılaştıklarını tespit etmiştir. Dolayısıyla, etnik azınlık gruplardan gelen gençlerin eğitim başarıları ve bunun önün-

deki engeller tartışılırken, eğitim dereceleri ile istihdam arasındaki ilişki de gözden geçirilmek durumundadır. Bir çelişki olarak söz konusu bu gençlik daha fazla eğitim ve daha iyi eğitim dereceleri için heveslendirilirken, eğitimleri sırasında elde ettikleri başarı iş piyasasında yeterince karşılık bulamamaktadır.

Gerçekten de eğitim başarısının ne ölçüde iş piyasasında ödüllendirildiği konusunda genel anlamda bütün gençlerin dile getirdiği bir endişenin varlığından rahatlıkla söz edilebilir. Örneğin, Riele'nin (2006) Avusturya ve İngiltere'de marjinal gençlerin sorunlarını çözmek için geliştirilen politikaları değerlendirirken yaptığı tespite göre, bu gençlerin eğitim sorunlarının çözülerek ve okullaşma oranları artırılarak, okullarda daha başarılı olmaları sağlansa dahi, iş piyasasında istihdam koşulları iyileşmediği sürece, gençlerin marjinalleşmesi sorunu devam edecektir. Riele (2006), sadece eğitim süresini uzatan ama iş imkanlarına odaklanmayan bu politikaların, hükümetlerin kendi yarattıkları marjinal gençler konusunda kısa dönemli çözümler bulma uğraşlarının ötesine geçemediğinin altını çizer. Halbuki marjinal gençler için yapılması gereken, 'öğrencileri düzeltmek' yerine 'sistemi düzeltmek' olmalıdır. Fakat, Riele'e (2006) göre, sorunu bir sistem sorunu olarak görmemek belki de hükümetlerin işine gelmektedir. Çünkü bu sayede hükümetler çok boyutlu ve daha geniş bir yelpazede politikalar geliştirmeyi gerektiren sorumluluklarından kaçabilmekte ve özelliklede iş piyasasında yapmaları gereken reformları erteleyebilmektedirler (Riele, 2006:141).

Dolayısıyla, etnik azınlık gruplarından gelen gençlerin entegrasyonu ve onlara daha güvenli bir gelecek sağlama konusunda yapılacak çalışmaların konuyu okul başarısının ötesinde, eğitimde elde edilen diplomaların iş piyasasındaki karşılığı üzerinden de tartışmaları faydalı olacaktır. İlerleyen bölümlerde burada da Türkçe konuşan gençlerin eğitim derecelerinin iş piyasasında onlara sağladığı veya sağlayamadığı olanaklar tartışılacaktır. Ama bunu yapmadan önce, eği-

tim başarısı veya başarısızlığının ne anlama geldiğinin daha iyi anlaşılması için, kısaca İngiltere'deki eğitim sisteminden ve Türkçe konuşan gençlerin eğitim durumlarından bahsetmekte yarar var.

İngiltere Eğitim Sistemi ve Türkçe Konuşan Gençler:

İngiltere'de 16 yaşına kadar zorunlu eğitim vardır. Öğrenciler 14 ve 15 yaş arasında yani zorunlu eğitimin son üç yılında altı tane ders almak zorundadırlar. Eğitimin sonunda öğrenciler merkezi bir sınava girerler: The General Certificate of Secondary Education – GCSE (Ortaokul Bitirme Diploması). Aldıkları bütün derslerdeki başarılarının ayrı ayrı ölçüldüğü bu sınav, İngiltere'de zorunlu eğitimin sonunda okul başarısını gösteren standart bir ölçüdür. Matematikten, coğrafyaya bütün derslerden sınava girilebilmesine rağmen genelde öğrenciler, en fazla beş dersten sınava girerler. Harf usulü ile notlanan bu sınavlardan C ve üzeri alan öğrenciler başarılı sayılırlar.

Genellikle üniversite eğitimi almak isteyen öğrencilerin ilaveten iki yıl daha okuyarak girdikleri merkezi bir sınav sistemi daha vardır. Bunun, Türkiye'deki lise eğitimine tekabül ettiği söylenebilir, ama burada öğrenciler tercih ettikleri kariyer doğrultusunda ders alırlar. Örneğin, tıp okumak isteyen bir öğrenci fen ve matematik gibi konularda bu sınava girerken tarih okumak isteyen öğrenci tarih ve İngiliz Edebiyatı gibi konularda sınava girer. Öğrenciler 70 farklı konuda bu sınavı alabilirler. Üniversiteler müracaatlarda, öğrencilerin kaç dersten en üst düzeydeki notu (A Level) aldığını hesaba katarlar.

Akademik kariyerden çok meslek edinmek için alınan dereceler de vardır. GNVQ (General National Vocational Training – Ulusal Meslek Eğitimi), zorunlu eğitimin sonunda akademik kariyer yerine mesleki eğitim almak isteyen öğrenciler için verilen bu tarz bir derecedir.

2002 GCSE sonuçlarına göre, Kuzey Londra'da bir ilçe olan Haringey'de 229 Türkçe konuşan adaydan sadece %17'si beş veya

daha fazla dersten C veya üzeri not almıştır. Oysa, bu belediyenin genelinde öğrencilerin % 35'i beş ve üzeri dersten C ve üzeri not almıştır (Haringey Local Education Authority, 2002). Ne yazık ki, yıllar içinde de Türkçe konuşan gençler sınav başarılarını arttıramamış görünmektedirler. 2007 yılındaki sonuçlara bakıldığında bu belediye sınırları içinde yaşayan İngilizlerin %60'a yakını en az 5 dersten C veya üzeri not alırken, bu oran Türkçe konuşanlarda %13 te kalmıştır (Haringey Strategic Partnership, 2007:104). Bu yüzdendir ki, belediye yıllardır olduğu gibi halen Türkçe konuşan çocukların eğitim başarılarının yükseltilmesi gerekliliğinin altını çizmektedir (Swann Report, 1985; Haringey Strategic Partnership, 2007:119).

Öte yandan, bu gençlerin yıllar içinde kronikleşmiş görülen eğitimdeki başarısızlıkları ve bunun nedenleri hem akademik çevrelerin hem de politika üreticilerin üzerinde odaklandığı bir konu olmasına rağmen, eğitim başarısının istihdam başarısı olarak dönüp dönmeyeceği sorusu pek cevaplanmamıştır. Oysa, bu makalenin geri kalanında tartışılacak olan eğitim dereceleri ve istihdam ilişkisi öncelikli olarak ele alınmalıdır. Zira, istihdam ve eğitim dereceleri arasındaki ilişkiyi düzeltici yönde geliştirilen politikalar, gelecek nesillere iyi örnek teşkil ederek pozitif anlamda okul başarısını da etkileyebilecektir.

İş Piyasasında Karşılık Bulamayan Eğitim Dereceleri

Yukarıdaki bölümde belirtildiği gibi Türkçe konuşan gençler İngiltere sınav sisteminde pek başarılı olamamaktadır. Ama yazının bu bölümünde tartışılacağı üzere, eğitim başarısı veya başarısızlığı, tek başına gençlerin daha sonraki iş hayatlarına birebir olarak yansımamaktadır. Aşağıda daha detaylı tartışılacağı gibi, bu gençler açısından okuldan başarılı dereceler ile mezun olmak demek iş hayatında da başarılı olacaklarının garantisi gibi görünmemektedir.

Zaten bu yazıya temel olan araştırmada tespit edilen çarpıcı bir nokta, gençlerin hepsinin sınav başarısızlıkları değil, grup olarak

başarı bakımından iki uçlu bir dağılım sergilemeleridir. Yani, bir kısmı hiçbir derece alamadan okulu bitirirken, aynı oranda bir grup da ortaokuldan sonra durmayıp, eğitimlerine devam etmektedirler. Gençlerin yaklaşık %40'ının hiç bir derecesi yokken %34'ünün bir A level derecesi var. Başka bir deyişle, bu gençlerin bir kısmı ya hiçbir derece almadan eğitim hayatlarını bitirmekte ya da sadece GCSE derecesi ile mezun olmaktadır, oranı azımsanmayacak diğer bir kısmı A Level seviyesinde derecelerle mezun olmayı başarabilmektedir (Tablo 1). Bu duruma, Pakistanlı ve Bangladeşli gençlerde de rastlanılmasına rağmen (Modood ve diğ., 1997; Modood 2003), İngiltere'deki diğer etnik azınlık gruplardan gelen gençler arasında bu durum hemen hemen hiç görülmez.

Öte yandan, bu iki uçlu dağılım iş piyasasında kendini devam ettirmemektedir. Başka bir deyişle, Türkçe konuşan gençlerin eğitimde kazandıkları başarı ile iş piyasasında elde ettikleri kazanımlar arasında ciddi bir uyumsuzluk göze çarpmaktadır. Gençlerin istihdamını diplomalarının etkileyip etkilemediğine, makale boyunca kullanılacak olan, Chi Square testi uygulayarak baktığımızda bu ikisi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür (sig. level:

0.893). Gerçekten de, gençler okuldan diplomalı veya diplomasız mezun olmalarından bağımsız bir şekilde bir işe girmekte veya girememektedirler (Tablo 1).

Başka bir deyişle, okuldan iyi veya kötü derecelerle mezun olması bir gencin istihdam edilip edilmeyeceğini tek başına garantileyen bir ölçüt değildir. Burada akla gelebilecek bir konu diplomanın bu gençlerin istihdam edilmesi konusunda bir etkisi olmasa da istihdam edilenlerin ne tür işlerde çalıştığını belirleyebileceği konusudur.

İstihdam Edilen Gençlerin Çalışma Koşulları

Araştırma bulgularına göre, eğitimlerine devam eden gençlerin okulda aldıkları dereceler iş piyasasında yeteri kadar ödüllendirilmemektedir. Bazı gençlerin eğitimde elde ettikleri başarılar onların iş piyasasında istedikleri işleri bulmalarına ve bu anlamda tatmin olmalarına yetmemektedir. Bu gençlerin büyük çoğunluğu çalıştıkları işleri Türkçe konuşan topluluğun yarattığı iş piyasasında edinmektedirler. Bu işler de ya vasıfsız ya da yarı vasıflı işlerdir. Türkçe konuşan topluluğun bu gençlere sunduğu işler genellikle servis sektöründe yani Kebap dükkanı, market gibi işlerdir. Dahası bu işler çoğunlukla sosyal güvencesi olmayan, uzun çalışma saat-

Tablo 1

Eğitim Dereceleri ve Çalışma Durumu

Bir İşte Çalışma Durumu	Hiçbir Derece Almadan Mezun Olanlar	GCSEs veya GNVQ Derecesi Olanlar	A Levels Derecesi Olanlar	Toplam Sayı
	%	%	%	
Evet	37	29	34	%100 (155)
Hayır	41	24	36	%100 (93)
Toplam	39	27	34	%100 (248)

2 tane cevap vermeyen var. (sig. level: 0.893 > 0.05)

leri içeren, kısa süreli işlerdir (Enneli ve Mood, 2009). Gerçekte, Türkçe konuşan toplumun üyelerinin, gençler de dahil, yaslandığı güçlü bir etnik ekonomi vardır. Bu etnik ekonomi toplum üyelerinin her türlü ihtiyacını karşılar ve bir nevi daha geniş İngiltere ekonomisine paralel bir ekonomik ilişkiler bütünü olarak devam eder. Şöyle ki, avukatattan dışçıye, sigara bırakma servisinden doktora, kuaföre, düğün planlayıcısına kadar birçok ekonomik faaliyet Türkçe konuşan toplumunun içinde ve çoğunlukla da toplumun kendi üyeleri için yürütülür (Enneli ve diğ., 2005).

Tablo 2'de de görüleceği gibi, tıpkı iş bulma konusunda görüldüğü gibi, araştırmaya katılan gençlerin eğitim başarıları ile çalıştıkları işlerin niteliği arasında da anlamlı bir ilişki yoktur (sig. level: 0.148). Diplomasız gençlerin %93 ü vasıfsız işlerde çalışmaktayken, vasıfsız işlerde çalışma oranı GCSE, GNVQ veya A Level gibi diploma dereceleri alanlarda da yüksektir. GCSE derecesine sahip olan gençlerin de % 64 ü bu tür işlerde çalışmaktadırlar. Hatta, eğitim dereceleri yükseldikçe bu tür işlerde çalışma oranında yükselmektedir.

Yani, iyi derecelerle mezun gençler de vasıfsız ya da yarı vasıflı işlerde çalışmaya en az öbürleri kadar meyilli görünmektedirler. Bunun nedeni, bir oranda, iyi dereceyle mezun olan gençlerin ilk işlerini kalıcı olarak görmemeleri ve bu yüzden de bu tür işlerde çalışmayı kabul edebilmeleridir. Bununla birlikte, kısıtlı iş piyasası olanaklarının da gençlerin bu tür işlerde çalışma tercihlerinde önemli bir payı olduğu söylenebilir. Bu yüzden de iyi derecelerle mezun olan gençler çalıştıkları işleri geçici olarak algılayıp, vasıfsız ya da yarı vasıflı olsa da birçok iş değiştirmektedirler. Ve hiçbir iş aldıkları diplomanın hakkını verememektedir. Örneğin bir dışçinin muayenehanesinde ön büro görevlisi olarak, öncesinde yerel bir gazetede büro elemanı olarak çalışan şu anda da iş arayan Sinem üç tane A Level derecesine rağmen daha iyi bir iş bulamamıştır.

Bu karşılık bulamayan eğitim dereceleri yüzünden, A Level sahibi gençlerin öbürleri ile kıyaslandığında daha fazla yarı zamanlı çalıştığı görülmektedir. Başka bir deyişle, mezuniyet derecelerinden bağımsız, birçok genç vasıfsız işlerde çalışmakla birlikte, A

Tablo 2

Gençlerin İlk Çalıştıkları İş ve Eğitim Dereceleri

Eğitim Dereceleri	Vasıfsız İşler	Yarı Vasıflı İşler	Diğerleri (vasıflı işler ve dükkan sahipliği)	Toplam Sayı
	%	%	%	
Hiçbir Derece Almadan Mezun Olanlar	93	7	0	%100 (56)
GCSEs veya GNVQ Derecesi Olanlar	81	12	7	%100 (43)
A Levels Derecesi Olanlar	86	8	6	%100 (50)
Toplam	87	9	4	%100 (149)

6 tane cevap vermeyen var. (sig. Level: 0.148 > 0.05)

Level sahibi olanların bu işlere yaklaşımı öbürlerinden farklıdır. Onlar bu tür işleri diplomalarının tam hakkını verebilecekleri işleri buluncaya kadar devam etmeyi düşündükleri geçici bir dönem olarak algılamaktadırlar. Ama Tablo 3'de de görüldüğü gibi, bütün gruplar için tam zamanlı çalışma oldukça yaygındır. Dolayısıyla iyi dereceye sahip gençler de ilk işlerinde vasıfsız veya yarı vasıflı olarak tam gün çalışıyorlar. Zaten, tıpkı iş bulma ve işin niteliği olgularına anlamlı bir etkisinin olmaması gibi, diplomanın yarı zamanlı çalışma üzerinde de böyle bir etkisi yoktur (sig. level: 0.059).

Buraya kadar tespit edilen bulgular, yani eğitim derecelerinin gençlerin iş bulmalarını etkilememesi, bulunan işlerin de bu dereceleri yansıtmaması ve çalışma koşullarının yine etkilenmemesi, yukarıda bahsedilen, İngiltere'de yaşayan Hindistan kökenli gençlerin durumlarıyla (Heath ve Yu,2005) ve Amerika'da yaşayan siyahların durumlarıyla örtüşmektedir (Portes ve diğ., 2005).

Eğitim derecelerinin istihdam üzerindeki bu kısıtlı etkisi, teorisyenlerin altını çizdiği eğitim ile yukarı doğru hareketlilik arasındaki doğrusal ilişkiyi de Türkçe konuşan gençler bağlamında sorunlu hale getiriyor. Zira, var olan çalışmalar eğitimin yukarı

doğru hareketlilik için önemli bir etken olduğunun altını çizmişlerdir (Gans, 1992; Rumbault,1996; Portes,1996; Waters,1996; Zhou ve Bankston,1996; Ballard 2001; Devadason, 2006; Van De Werfhorst ve Van Tubergen, 2007; Rothon, 2007; Toksöz,2006:76-82). Eğer, eğitim, Türkçe konuşan gençler örneğinde tartışıldığı gibi iyi bir iş sağlamıyorsa, etnik gruplar açısından nesiller arası bir yukarı hareketlilik zora girer. Zaten, izleyen bölümde altı çizilen olgu, gençlerin bu kısıtlılığın tamamen farkında olduğudur.

Gençlerin Yukarı Doğru Hareketlilik Algısı

Makalede buraya kadar tartışıldığı üzere eğitim dereceleri gençlerin iş piyasasında bulunduğu işler ve çalışma koşulları konusunda etkili değildir. Makalenin argümanı olan bu gençlerin yukarı doğru hareketliliği konusunda eğitim dereceleri ile iş piyasasının ilişkilendirilmesinin zor olduğu, gençlerle yapılan derinlemesine mülakatlar ve odak grup tartışmalarında da ortaya çıkmıştır. Türkçe konuşan gençler, anne babaları ile kendilerini kıyasladıklarında okuldan aldıkları dereceler ile iş piyasasında buldukları işler arasında bir uyumsuzluk olduğunu düşünmektedirler. Bu gençlere göre, okul ba-

Tablo 3

Gençlerin Çalıştıkları İşteki Tam veya Yarı Zamanlı Çalışma Durumu ve Eğitim Dereceleri

Eğitim Dereceleri	Tam Zamanlı	Yarı Zamanlı	Toplam Sayı
	%	%	
Hiçbir Derece Almadan Mezun Olanlar	67	33	%100 (55)
GCSEs veya GNVQ Derecesi Olanlar	57	43	%100 (44)
A Levels Derecesi Olanlar	49	51	%100 (49)
Toplam	58	42	%100 (148)

7 tane cevap vermeyen var. (sig. Level: 0.059 > 0.05)

şarıları anne babalarından daha iyi olmasına rağmen, bu başarıları anne babalarının ekonomik olarak şu an var olan koşullarını bile sağlamamaktadır. Türkçe konuşan gençlerden bir kısmı, aileleri için önemli olan eğitim derecelerine sahip olsalar da anne babalarının yaptığı işlerden daha iyi işleri bulmakta halen zorlanmaktadırlar. Başka bir deyişle, genç insanlar bugünün şartlarında ailelerinin başarı diye gördükleri eğitim diplomalarının rahat bir hayat sürmelerini sağlamayacağına oldukça farkındadırlar. Örneğin, 3 tane A Level'ı olan Gülistan'ın söylediği gibi:

Ailemin gözünde ben otomatik olarak başarılıyım, çünkü okula gittim ve derece aldım... Üniversiteye de gideceğim. Ama bu çok önemli değil çünkü artık herkes üniversiteye gidiyor.

Başka bir deyişle, söz konusu gençler ailelerinden daha başarılı sayılabilmek için anne babalarının onların yaşındayken sahip olduğu işlerden daha iyi işlere sahip olmak zorunda hissetmektedirler. Bu Oğün'ün anlatımında açıkça kendini buluyor:

Bence ailelerimiz bu ülkeye geldiklerinde kendileri için yaptıkları başarıdır. Ama biz onların yaptığı işi yapmaya devam edersek bu bizim için başarı sayılmaz. Bence onlardan daha iyi olmalıyız. En azından aldığımız eğitimle bir İngiliz firmasında iş bulabilmeliyiz. Bence bizim için başarı budur. Onlar için başarı sayılan benim için standart. Demek istediğim, İngiltere'de doğup büyüyen herkes bu söylediğimi başarabilir. Tabi bütün hepsi değil, ama ben yapabilirim. Bu benim amacım. Büyük bir firmada işe girmek.

Bir önceki bölümde özellikle iyi mezuniyet dereceleri olan gençlerin kendilerine sunulan çalışma koşullarından dolayı yaptıkları işleri geçici olarak algılama eğiliminde olduklarının altı çizilmişti. Çünkü onlar, Oğün'nün anlatımında ortaya koyduğu gibi, bu aldıkları mezuniyet dereceleri ile en azından anne babalarından daha iyi çalışma koşullarını hak ettiklerini düşünmekte. Oysa, alınan derecelerin iş piyasasında yeteri kadar ödüllendirilmediği gibi bir anlayış sadece gençler arasında değil Türkçe konuşan topluluğun diğer üyeleri arasında da yaygın bir kanı gibi görünmek-

tedir. Bu bağlamda örneğin, proje kapsamında ulaşılan bir toplum gönüllüsünün söylediği dikkat çekicidir:

Ben okula gittiğim zaman, öğretmenler birkaç iyi GCSE almanın ne kadar önemli olduğunu söylüyordu. Sonra benden sonrakiler için bu birkaç A Level oldu. Şimdi de öbür derecelerden bahsediyorlar. Ama bunların hiçbiri günümüzde yeterli değil. İnsanlar şimdilerde üniversite derecesinin (üniversiteye gitmenin) ne kadar önemli olduğunu söylüyorlar. Eminim yakın bir zamanda hangi üniversiteye gittiğin önemli olacak. Bana göre, bu gençler hep bir adım geriden geliyorlar. Sahip oldukları derecelerle 10 20 yıl önce daha az dereceyle bulunabilen işleri kabul ediyorlar. Çoğunluğu da basit bir şekilde kaybolmuş hissedecek ve etrafta hiçbir şey yapmadan geçecek.

Nitekim, okul derecelerinin iş piyasasında yeterince karşılık bulmadığı durumlarda daha sonra gelen neslin eğitim sistemine karşı daha kuşkucu olduğu, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Meksikalı azınlık gençler örneğinde de tespit edilmiştir (Fernandez-Kelly ve Konczal,2005). Yazarların bulgusuna göre, gençler ekonomik olarak güvenli olmayan ve zor istihdam koşullarının olduğu durumlarda, eğitim yoluyla elde edilebilecek yararların ya hiç olmadığını ya da engellendiğini keşfederek, kendilerine daha başka amaçlar edinmeye ve hedefler koymaya başlamaktadırlar (Fernandez-Kelly ve Konczal,2005:1167). Meksikalı gençler için yapılan bu tespit Türkçe konuşan gençler içinde geçerli olabilir. Makalenin izleyen bölümünde "alternatif istihdam" adı altında bu konu daha detaylı tartışılacaktır.

Yaratılmayan İstihdam Koşulları ve Boşluğu Dolduran "Alternatif İstihdam":

Sylvia Walby (1997) kadınların durumunu değerlendirirken, iş piyasasına katılımın vatandaşlığın önemli bir parçası olduğunu söylemiştir. Levitas (1998) sadece kadınlar için değil, genel itibarıyla istihdama katılımın, sosyal içermenin önemli bir boyutu olduğunu altını çizmiştir. Tıpkı kadınlar için olduğu gibi, sağlıklı istihdam koşullarının yaratılmadığı hallerde etnik

azınlıktan gelen gençler için de sonuç dışlanma olacaktır. Hatta bu gençler için sonuç bazı açılardan dışlanmanın ötesinde olacaktır. Örneğin, Gans (1992:182)'a göre, iş piyasasının etnik azınlık gruplardan gelen gençlere doyurucu istihdam sağlamadığı hallerde bu 'ikinci kuşağın çöküşüne' sebep olacaktır. Gans'a (1992) göre, bu tür bir çöküşün işsizlik ve suç olmak üzere iki önemli sonucu olacaktır. Eğer gençlerin çok azı okullardan iyi derecede mezun oluyorsa ve olanlar da bu derecelerinin iş piyasasında yeteri kadar ödüllendirilmediğini düşünüyorsa, Gans'ın (1992) işaret ettiği 'ikinci kuşağın çöküşü' olasılığının Türkçe konuşan gençler için gerçekleşmesinin zor olmadığını söyleyebiliriz.

Bu durumun emareleri de hızla ortaya çıkmaktadır. Büyük çoğunluğu tatminkâr (en azından ailelerinin sahip olduğundan farklı) iş imkânlarına kavuşmamış olan bu gençleri, özellikle son zamanlarda çete kültürü yoluyla içine alan alternatif istihdam yolları açılmıştır. Fırat çeteler konusunda bizimle uzun bir sohbet etti:

Bazıları Bombacılar gibi bayağı iyi biliniyor. Tabi başkaları da var. Bunlar bilinenler. Bir de bir sürü bilinmeyen grup var. Kendi çetelerini kurmaya çalışan gençler var. Ünlü çeteleri taklit ediyorlar. Bilmiyorum, farklı müzikler dinlemek, arkadaşlarıyla takılmak, öbürlerini dövmek. Demek istediğim bazıları insanları dövmek için para alıyorlar... Şu sert çocuk fikri var. Örneğin, çok katı olacaksın, sanki işte ben kötüyüm ve seni dövebilirim gibi. Sonra başka biri seni dövecek, siz hep beraber onu döveceksiniz. Bu böyle devam edecek. Fikir bu... Okulda da gruplar var. Demek istediğim sadece bir iki tane akıllı çocuk var, ama akıllı olmayanlar 200 veya 300 tane.

Başka bir genç olan Hasan, ona gençlerin durumlarını iyileştirmek için neler yapılabileceğini sorduğumuzda aşağıdaki açıklamayı yaptı:

Mafyayla ilgili bir şeyler yapılmalı. Çünkü buradaki farklı çeteleri destekleyen birçok mafya grubu var. Sadece Türk veya Kürt değil, İrlandalı ve Zenciler de var. Hepsi kendi çetesine sahip. Kirli işlerini çetelere yaptırıyorlar. Gençlere güzel arabalar alıp, para da veriyorlar.

Jale de çetelerle ilgili gözlemlerini bizimle paylaştı:

Arkadaşım olanlar haricindeki Türkler... Ya uyuşturucu kullanıyorlar veya arabayla ortalarda serserice dolanıyorlar.

Dolayısıyla, Türkçe konuşan toplumun çok yakından tanıdığı çetelerin eğitim başarısı ve istihdam konularında yaşanan sorunlar yüzünden toplumun gençlerine cazip gelme ihtimali üzerinde de durulmalıdır. Bunun, arzu edilen yukarı hareketliliği bu gençler için daha da zorlaştırıcı olacağı kesin. Bu gençler için çeteler 'alternatif' bir istihdam modeli oluşturma potansiyeli içeriyor.

Araştırma sırasında gözlemlenen bu durum, ne yazık ki yıllar içerisinde daha güçlü bir olguya dönüşmüş görünmektedir. Haringey Belediyesi'nin hazırladığı son raporda belediyenin genç suçluluğu bakımından Londra'daki bütün belediyeler arasında üçüncü sırada olduğu belirtilmiştir. Hatta, Haringey'de işlenen suçların %12.09'unu yaşları 10 ile 16 arasında değişen çocukların işlediği tespit edilmiştir (Haringey Strategic Partnership, 2007:49). Bu çocukların büyük çoğunluğunu da ne yazık ki Türkçe konuşan çocukların oluşturduğu söylenebilir. Yine 2009 yılı içerisinde çete savaşlarında hayatını kaybeden Türkçe konuşan gençler haber konusu olmuştur (Radikal, 2009). Hidayettin (2009a ve 2009b), bu yazıya temel olan araştırmaya gönderme yaparak kaleme aldığı iki yazısında, 2009 yılında Türkçe konuşan toplumdaki gençlerin çeteler eline düşme konusunda hala tehlike yaşadığının altını çizmiştir. Yazara göre eğer yeterli ve gerekli politikalar geliştirilemez ve etkili bir şekilde uygulanamazsa bu gençlerin çeteler tarafından aklının çelinmesi ve suça yönelimleri artarak devam edecektir (Hidayettin, 2009a ve 2009b).

Sonuç:

Etnik azınlıklardan gelen gençlerin eğitim sorunları analiz edilirken elde ettikleri başarılar veya başarısızlıkların yanında, aldıkları derecelerinin daha sonra iş piyasasında karşılık bulup bulmadığı ve dolayısıyla iş pi-

yasasının onlara ne tür fırsatlar sunduğu da dikkate alınmalıdır.

Türkçe konuşan gençlerin çoğunluğunun okuldan başarılı eğitim dereceleri ile mezun olmadıkları doğrudur. Bunun da gençlerin iş piyasasında oldukça kısıtlı imkanlarla karşılaşmasına ve işsizliğe karşı daha korunaksız olmasına neden olabileceği de aşikardır.

Ancak, bütün sorunlara ve imkansızlıklara rağmen okuldan iyi derecelerle mezun olanlar da yeteri kadar iş piyasasında ödüllendirilmiyor gibi görünmektedir. Durum bu olunca da gençler için formal iş piyasasının dışında informal ekonomik faaliyetler daha cazibeli bir hale gelebilmektedir. 'Alternatif' istihdam olanakları çeteler yoluyla bu gençlere artan miktarda sunuluyor gözükmektedir. Türkçe konuşan gençlerin çetelerin eline düşmesi eğitimde ve iş piyasasında yaşadıkları sorunların en olumsuz sonucu olacaktır.

Bir başka deyişle, şu bir gerçektir ki yukarı doğru hareketlilik için eğitim, sadece bir ilk basamaktır. Bu basamağı başarıyla geçen gençler iş piyasasında ödüllendirilmezse, bu durum hem onları umutsuzluğa düşürecek, hem de topluluktaki yaşlıları ve onlardan sonra gelenler için kötü örnek teşkil edecektir. Eğitim hayatının devamında iş hayatında bu gençlere sağlıklı alternatifler sunulması gerekmektedir. Bunun için de istihdamı diploma dışında etkileyen etkenler çok iyi ortaya koyulmalı ve bunlarla birlikte bir istihdam politikası geliştirilmelidir.

Yukarı doğru hareketliliğin eğitim başarısı üzerinden tartışılması ve istihdam ayarının ihmal edilmesinin teorik olarak yarattığı boşluklar dışında azınlık gençlerinin toplumsal sorunları konusunda politika üretenler için de birtakım sonuçları olduğu aşikardır. Konuyu okulda alınan dereceler ötesinde tartışarak, istihdam konusunu da göz önünde bulundurularak düşünmek, genç insanların sistem içerisinde kaybolmaması için üretilebilecek politikaları daha sağlıklı kılar. Burada önemli olan, bu gençleri daha fazla uzaklaştırmamak ve yabancılaştırmamak için, İngiltere hükümetinin açıkça

etnik azınlık gruplarını kapsayıcı eylemlerine hız vermesinin gerekliliğidir. Yerel yönetimler de, özellikle eğitim ve istihdam politikalarını belirlerken, belediye sınırları içerisinde olan farklı etnik toplumların katılımını sağlamalı ve onların da ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalıdır. Bu ya kanaat önderleri aracılığı ile ya da yerel yönetimlerin bünyelerinde istihdam edecekleri etnik azınlıktan gelen temsilciler yoluyla olabilir. Belirli konularda zaman zaman yapılacak kamuoyu yoklamaları da yararlı olacaktır. Bütün bunların gerçekleşmesi için hem ulusal hem de yerel düzeyde yeterli bir bütçenin ayrılması gerektiğini de belirtmek gerekir.

Kısacası, eğitim konusunda sağlanacak iyileştirmelerin yanında iş piyasasındaki aksaklıkların gençlerin yararına düzeltilmesi için İngiltere hükümetinin, Avrupa Birliği'nin ve yerel yönetimlerin geliştirecekleri ve uygulayacakları politikalar önemlidir. Bu politikalar, gençlere, sahip oldukları veya olacakları eğitim derecelerinin istihdam yoluyla yeterince karşılığının verildiği duygusunu pekiştirmelidir. Aksi takdirde, bu gençlerin ne yazık ki "alternatif" istihdama yönelişlerine ve belki de tüm bir 'kuşağın çöküşünün' ciddi sıkıntılarla birlikte ortaya çıkışına tanıklık etmek zorunda kalacağız.

- Ballard, Roger (2001), "The Impact of Kinship on the Economic Dynamics of Transnational Networks: Reflections on some South Asian developments" Rapor No: WPTC-01-14, <<http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/Ballard.pdf>>, son erişim: 02 Mayıs 2007
- Bates, I. ve Riseborough, G. (der.) (1993), *Youth and inequality*, Buckingham: Open University Press.
- Catherine Rethon (2007), "Can achievement differentials be explained by social class alone? An examination of minority ethnic educational performance in England and Wales at the end of compulsory schooling", *Ethnicities*, Cilt: 7, No: 3, s. 306-322.
- Dedezade, K.E (1994), *Turkish Pupils are Underachieving in British School- Fact or Myth (Basılmamış Mastır Tezi)*, Londra: University of North London.
- Enneli, P. (2001), *Turkish-Speaking Young People in North London: A Case of Diversity and Disadvantage (Basılmamış Doktora Tezi)*, Bristol: Bristol Üniversitesi.
- (2002), "Social Exclusion and Young Turkish-speaking People's Future Prospects: Economic Deprivation and the Culturalisation of Ethnicity", iç. *Ethnicity and Economy- 'Race and Class' Revisited* (der. S. Fenton ve H. Bradley), Basingstoke: Palgrave Macmillan, s.142-159.
- Enneli, P. ve Modood, T. (2009), "Young Turkish-speaking People in UK: Early Employment Experiences and Dependency on Ethnic Enclave", iç. *Turks In Europe- Culture, Identity, Integration* (der. Talip Küçükcan ve Veyis Güngör), Amsterdam:Turkevi Research Centre, s.185-201.
- Enneli, P.; Modood, T ve Bradley, H. (2005), *Young Turks and Kurds – A set of 'invisible' disadvantaged groups*, York: Joseph Rowntree Foundation. <<http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/185935274x.pdf>>, son erişim: 26 Mayıs 2010.
- Fenton, S.; Devadason, R.; Bradley, H.; Guy, W. ve West, J. (2001), *In and out of work: job changing, life changing and young adult identities [Bildiri]*, Uluslararası Sosyoloji Derneğinin Sempozyumu, Ağustos, Helsinki.
- Ferna´ndez-Kelly, Patricia ve Konczal, Lisa (2005), "Murdering the Alphabet' Identity and entrepreneurship among secondgeneration Cubans, West Indians, and Central Americans", *Ethnic and Racial Studies*, Cilt: 28, No: 6 November, s. 1153-1181.
- Furlong, A. ve Cartmel, F. (1997), *Young People and Social Change*, Buckingham: Open University Press.
- Gans, Herbert J. (1992), "Second-generation decline: scenarios for the economic and ethnic futures of the post-1965 American immigrants", *Ethnic and Racial Studies*, Cilt:15, No: 2, s.173-192.
- Haringey Local Education Authority (2002), "Haringey Social and Economic Assessment", <<http://www.haringey.gov.uk/education/>>, son erişim: 05.Ekim.2004.
- Haringey Strategic Partnership (2007), "Knowing our Children and Young People: Planning for their Futures-2006-2009", <http://www.haringey.gov.uk/changing_lives_the_children_and_young_peoples_planning_for_their_futures.pdf>, son erişim: 30.Ağustos.2009.

- Heath, Anthony ve Yu, Soojin (2005), "Explaining ethnic minority disadvantage", iç. Understanding Social Changes (der. A. Heath, J. Ermisch ve D. Gallie), London: Proceedings of the British Academy, s.187-224.
- Hidayettin, Ertanc (2009a), Görünmeyen Dezavantaj – Gençlerimiz, Kıbrıs Postası, 3 Ekim. <http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/col/112/art/6133/PageName/KIBRIS_HABERLERI>, son erişim: 19 Kasım 2009.
- (2009b), Gençlerimizle Sorunların Üzerine Yürüyelim, Kıbrıs Postası, 16 Ekim. <<http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/col/112/art/6232/PageName/KIBRIS>>, son erişim: 19 Kasım 2009.
- Jones, G. (2002), The Youth Divide. Diverging Paths to Adulthood, York: Joseph Rowntree Foundation. <<http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/1842630814.pdf>>, son erişim: 26 Mayıs 2010.
- Levitas, Ruth (1998), The Inclusive Society?, London: Masmillan
- Malmberg-Heimonen, Ira ve Julkunen, Ilse (2006), "Out of Unemployment? A Comparative Analysis of the Risks and Opportunities Longer-term Unemployed Immigrant Youth Face when Entering the Labour Market", Journal of Youth Studies, Cilt: 9, No: 5, Kasım, s.575-592.
- Manco, U. (2001), "Turks In Western Europe", <<http://www.allserv.rug.ac.be/~hdeley/umanco3.htm>>, son erişim: 01 Şubat 2002.
- Mehmet Ali, A. (2001), Turkish Speaking Communities and Education – No Delight, London: Fatal Publications.
- Modood, T. (2003), "Ethnic Differentials in Educational Performance", iç. Explaining Ethnic Differences (der. D. Mason), Bristol: The Policy Press, s.53-67.
- Modood, T.; Beishon, S. ve Virdee, S. (1994), Changing Ethnic Identities, London: Policy Studies Institute.
- Modood, T.; Berthoud, R.; Lakey, J.; Nazroo, J.; Smith, P.; Virdee, S. ve Beishon, S. (1997), Ethnic Minorities in Britain: Diversity and Disadvantage, London: Policy Studies Institute.
- Onal, A. (2003), "İngiltere'deki Türkiyeli topluluk üstüne bir çalışma-1 ve 2", 25-26 Temmuz, <<http://www.gazetem.net/bellekyazi.asp?yaziid=67>> ve <<http://www.gazetem.net/bellekyazi.asp?yaziid=68>>, son erişim: 1 Ocak 2004.
- Portes, A. (1996), "Introduction: Immigration and Its Aftermath", iç. The New Second Generation (der. Alejandro Portes), New York: Russell Sage Foundation, s.632-639.
- Portes, Alejandro, Fernáandez-Kelly, Patricia ve Haller, William (2005), "Segmented assimilation on the ground: The new second generation in early adulthood", Ethnic and Racial Studies, Cilt: 28, No: 6, Kasım, s.1000-1040.
- Radikal (2009), İngilizler isyanda: Türk çeteler Kuzey Londra'da terör saçıyor, Kasım, <<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaber-Detay&Date=&ArticleID=965136>>, son erişim: 19 Kasım 2009.
- Reiter, H ve Craig, G. (2005), "Youth in the labour market - citizenship or exclusion?", iç. Young People in Europe: Labour Markets and Citizenship (der. H. Bradley ve J. van Hoof), Bristol: Policy Press, s.15-39.

- Riele, Kitty te (2006), "Youth 'at risk': further marginalizing the marginalized?", *Journal of Education Policy*, Cilt: 21, No: 2, Mart, s.129-145.
- Roberts, K. (1995), *Youth and Employment in Modern Britain*,. Oxford: Oxford University Press.
- Robins, K. ve A. Aksoy (2001), "From spaces of identity to mental spaces: lessons from Turkish-Cypriot cultural experience in Britain", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Cilt: 27, No: 4, s.685-711.
- Rumbault, Rubén G. (1996), "The Crucible Within: Ethnic Identity, Self-Esteem, and Segmented Assimilation Among Children of Immigrants", iç. *The New Second Generation* (der. Alejandro Portes), New York: Russell Sage Foundation, s.119-170.
- Sonyel, Salahi Ramadan (1988), *The Silent Minority: Turkish Muslim Children in British Schools*, Cambridge: The Islamic Academy.
- Swann Report (1985) *Education for all, Report of the Committee of Enquiry into the Education of Children from Ethnic Minority Groups*, Chairman: Lord Swann, Command 9453, London: Her Majesty's Stationery Office, <<http://www.dg.dial.pipex.com/documents/docs3/swann.shtml>>, son erişim: 19 Kasım 2009.
- Şen, F.; Ulusoy, Y.; Şentürk, C. (2008), 'Almanya ve Avrupa Birliği'nde Türk Girişimciliği', *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol.1/2 Kış, s. 406-418, <http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi2/sayi2pdf/senfaruk_ulusoy_senturk.pdf>, son erişim: 23 Mayıs 2010.
- Toksöz, G. (2006), *Uluslar arası Emek Göçü*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Triandafyllidou, A. (2001), *Immigrants and National Identity in Europe*, London: Routledge.
- Uras, G. (2002), "Bitmeyen Göç", *Milliyet Gazetesi*, 24 Ekim 2002, s.1. <<http://www.milliyet.com.tr/bitmeyengoc/gungoruras/ekonomi/yazar-detayarsiv/26.05.2010/66324/default.htm>>, son erişim: 26 Mayıs 2010.
- Van De Werfhorst, Herman G. ve Van Tubergen, Frank (2007), "Ethnicity, schooling, and merit in the Netherlands", *Ethnicities*, Cilt: 7, No: 3, s. 416-444.
- Walby, S (1997), *Gender Transformation*,. London: Routledge.
- Waters, Mary C. (1996), "Ethnic and Racial Identities of Second-Generation Black Immigrants in New York City", iç. *The New Second Generation* (der. Alejandro Portes), New York: Russell Sage Foundation, s.171-196.
- Zhou, Min ve Bankston, Carl L. (1996), "Social Capital and the Adaptation of the Second Generation: The Case of Vietnamese Youth in New Orleans", iç. *The New Second Generation* (der. Alejandro Portes), New York: Russell Sage Foundation, s.197-220.

